



Högsta domstolen  
Box 2066  
103 12 Stockholm

## **RS ./ riksåklagaren m.fl. ang. våldtäkt mot barn m.m.**

(Hovrätten för Övre Norrlands dom den 24 juni 2021 i mål B 493-21)

Efter att Högsta domstolen, med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande gärningarna, meddelat prövningstillstånd har riksåklagaren förelagts att svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande

### **Inställning**

Jag bestrider ändring av hovrättens dom.<sup>1</sup>

### **Bakgrund**

RS har dömts för våldtäkt mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och barnpornografibrott till fängelse i 2 år och 6 månader. Samtliga brott är begångna den 17 november 2020 och avser samma målsägande (Sekretess B) som han också förpliktats att utge skadestånd till med sammanlagt 125 000 kr jämte ränta.

Domstolarna har därvid funnit det utrett att RS under en videochatt förmått och instruerat Sekretess B (som var elva år gammal) att naken eller lättklädd posera för honom och föra upp föremål i sin vagina samtidigt som han spelade in henne på film. Det är vidare utrett att RS kände till att Sekretess B var under femton år gammal.

### **Överklagandet till Högsta domstolen**

RS yrkar att han ska frikännas från ansvar och skadeståndsskyldighet på den grunden att han inte gjort sig skyldig till den åtalade gärningen. Han gör gällande att det är någon annan (okänd) som har fjärrstyrt hans dator i syfte att sätta dit honom för brott han inte har begått.

---

<sup>1</sup> Riksåklagaren företräder målsäganden i Högsta domstolen.

## **Ramen för Högsta domstolens prövning m.m.**

Eftersom Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande gärningarna har skuldfrågan i målet fått laga kraft. Det som återstår att pröva är gärningarnas rubricering, påföljd och nivån på det skadestånd som RS ska utge till målsäganden.

Högsta domstolen har nyligen meddelat prövningstillstånd i ett mål som gäller frågan om under vilka omständigheter en gärning som består i att ett barn under femton år (via internet) förmåtts att penetrera sig själv i underlivet med sina fingrar ska rubriceras som våldtäkt mot barn eller som sexuellt övergrepp mot barn (mål B 4072-21).

Den fråga som är av prejudikatintresse i detta mål är enligt min uppfattning under vilka omständigheter en sexuell handling, bestående i att ett barn under 15 år (via internet) förmås att penetrera sig själv i underlivet med föremål, till följd av kränkningens allvar kan jämföras med samlag.

Jag kommer i det följande att inrikta min svarsskrivelse på denna fråga.

### **Grunderna för min inställning**

Den som, med ett barn under femton år, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år (6 kap. 4 § första stycket brottsbalken).

Våldtäkt mot barn infördes som ett särskilt brott genom 2005 års lagstiftning. Brottet hade ingen riktig motsvarighet tidigare. Det kännetecknas av att gärningsmannen utan att använda våld eller hot och utan att tvinga barnet har samlag eller med barnet genomför annan sexuell handling som är jämförlig med samlag. Tillräckligt är att han haft samlag e.d. med ett barn under femton år.

Första stycket ändrades 2013 genom att uttrycket "kränkningens art och omständigheterna i övrigt" ersattes med "kränkningens allvar". Se prop. 2012/13:111 s. 113 f. Syftet med ändringen är att markera att det centrala vid avgränsningen av våldtäktsbestämmelsen är kränkningen genom den sexuella handlingen, inte sexualhandlingens tekniska karaktär. Även om avgränsningen av den sexuella handlingen i 6 kap. 1 § och 6 kap. 4 § brottsbalken i princip ska sammanfalla, måste beaktas att barn generellt sett är att anse som mer utsatta än vuxna. Det får till följd att en kränkning, som ett sexuellt övergrepp innebär, kan vara att bedöma på olika sätt beroende på om offret är ett barn eller en vuxen person.

År 2018 formulerades det första stycket om för att tydliggöra att bestämmelsen omfattar situationer då genomförandet av samlaget eller den sexuella handlingen består i att barnet utför handlingen på sig själv eller med någon annan än gärningsmannen. Vad som avsågs är sådana övergrepp som sker utan

kroppslig beröring från gärningsmannens sida, t.ex. sexualbrott som utförs på internet. Vidare höjdes straffminimum för grov våldtäkt mot barn. (Prop. 2017/18:177 s. 87).

Bestämmelsen i 6 kap. 4 § brottsbalken kräver inte att gärningsmannen använt våld eller hot eller utsatt barnet för tvång. Användandet av våld eller hot har dock den betydelsen att brottet kan bedömas som grovt. Våldtäkt är begången när en person genomfört samlag eller en därmed jämförlig sexuell handling med ett barn som inte fyllt femton år, oavsett hur det gått till. Någon avgörande betydelse har inte frågan vem som tagit initiativet till den sexuella handlingen, så länge gärningsmannen uppfyller kravet på att ha genomfört den sexuella handlingen med barnet. Gärningsmannens egen ålder har inte någon betydelse, så länge han eller hon uppnått femton års ålder. (Bäcklund m.fl., Brottsbalken. En kommentar [JUNO, version 18] kommentaren till 6 kap. 4 §.)

### **Min bedömning**

Det är avgjort att RS på tid och plats som anges i åtalet har förmått Sekretess B, som var elva år vid tiden för gärningarna, att under en videochatt posera naken eller lättklädd och i samband därmed penetrera sig själv i sin vagina med först en Whiteboard-penna och därefter en ficklampa samtidigt som RS spelade in händelseförloppet på film. Det måste framhållas att inte någon av penetrationerna har varit helt kortvariga. I tingsrättens dom beskrivs att det av filmsekvenserna framgår att Sekretess B fört ficklampan djupt in i sin vagina.

Av motiven framgår att det vid bedömningen av om den sexuella handlingen är att jämställa med samlag ska göras en helhetsbedömning av kränkningens allvar i det enskilda fallet. Vidare att det enbart är omständigheterna kring den sexuella handlingen, och inte de medel i form av hot eller tvång som gärningsmannen använt för att genomföra den, som har betydelse för bedömningen av graden av kränkning. Omständigheten att gärningsmannen använt hot eller tvång kan däremot få betydelse vid gradindelning av brottet samt vilket straffvärde gärningen har (se prop. 2012/13:111 s. 111).

Som exempel på omständigheter kring den sexuella handlingen som kan påverka bedömningen av kränkningens allvar anges den sexuella handlingens varaktighet, om den varit förenad med smärta, sår eller annan kroppsskada samt om den i övrigt innehållit förödmjukande eller förnedrande inslag. Det anges där att även andra omständigheter kan finnas som i ett enskilt fall får betydelse för den samlade bedömningen av kränkningen genom den sexuella handlingen (a. prop. s. 111).

I samma proposition framhålls att den omständigheten att målsäganden varit ett barn också kan få betydelse vid bedömningen av kränkningens allvar och att bedömningen därför kan falla olika ut beroende på om den sexuella handlingen riktar sig mot en vuxen person eller ett barn. Även barnets ålder kan påverka på så sätt att kränkningen generellt får anses vara större ju yngre barnet är (a. prop. s 114).

I flera hovrättsfall där barn har förmåtts att, som det uttryckts, ”onanera”, smeka sina underliv och penetrera sig själva med fingrar och/eller föremål, men där handlingarna inte varit förenade med smärta, sår eller kroppsskada eller annars innehållit förödmjukande eller förnedrande inslag, har handlingen bedömts som sexuellt övergrepp mot barn, se RH 2018:6, Svea hovrätts domar i mål nr B 6666-16 och B 11734-17, Göta hovrätts dom den 16 februari 2021 i mål nr B 4050-20, Hovrätten för Västra Sveriges dom i mål nr B 1756-19 och Hovrätten för Nedre Norrlands dom i mål nr B 596-20.

Jag vill framhålla att begreppet ”onani” i dessa sammanhang är ytterst missvisande. Enligt svenska akademins ordbok är onani ”handling att bereda sig själv sexuell njutning”. Enligt nationalencyklopedin är definitionen av onani ”sexuell självstimulering” eller ”olika tekniker att med en hand eller ett föremål stimulera det egna könsorganet eller underlivet för att nå sexuell tillfredsställelse”. Enligt min uppfattning har det som barn i dessa typer av mål förmåtts eller tvingats utföra på sig själva inte något med onani att göra.

Av rådande hovrättspraxis framgår således att det som regel anses allvarligare ur kränkningssynpunkt att gärningsmannen för in sina fingrar i offrets underliv än när offret på instruktion av gärningsmannen penetrerar sig själv. Det har bl.a. förklarats med att målsäganden i det senare fallet har bedömts ha mer kontroll över händelseförloppet än när gärningsmannen rent fysiskt utför penetrationen. När det däremot gäller penetration med främmande föremål har skillnaden i graden av kränkning inte ansetts lika stor beroende på om det är gärningsmannen eller målsäganden som för in föremålet eftersom det under alla förhållanden måste anses som extra kränkande att penetrera sitt underliv med ett föremål, t.ex. en hårborste, samt att skaderisken i sådana fall ansetts större än vid penetration med egna fingrar.

Jag har i Högsta domstolens mål B 4071-21 åberopat sakkunnigutlåtande och förhör med socionomen LJ, som forskar i ämnet internetrelaterade övergrepp mot barn, samt förhör med leg. psykologen MM som bl.a. i sin egenskap av barnpsykolog och chef för Barnafriad i Linköping har en långvarig klinisk erfarenhet av barn om utsatts för sexuella övergrepp via internet. Båda hördes i det målet i hovrätten och jag har för avsikt att åberopa utlåtande och förhör med dem även i detta mål (se bevisuppgift).

Av de förhör med MM och LJ som åberopats i mål B 4071-21 framgår att senare tids forskning och kliniska erfarenheter bekräftar tidigare års forskning om att det lidande som ett barn drabbas av till följd av ett internetrelaterat övergrepp kan vara lika stort som, eller i vissa fall större, än vid övergrepp som sker med gärningsmannen och offret på samma plats.

Enligt LJ ger såväl nationell som internationell publicerad forskning ett klart stöd för att barn som utsatts för sexuella övergrepp via internet upplever det som extra kränkande och skamfyllt att de använt sin egen kropp som redskap,

exempelvis att de penetrerat sig själva med sina fingrar, och att den upplevda kränkningen är helt jämförbar med den kränkning en penetration egenhändigt utförd av gärningspersonen innebär. Det framgår också att den upplevda kränkningen förstärks ytterligare av att gärningspersonen vid internetrelaterade övergrepp har tillgång till barnet (via exempelvis sociala medier) i stort sett dygnet runt, att barnet är medvetet om att gärningarna dokumenteras och riskerar att spridas och finnas till beskådande för vem som helst på internet för all framtid samt att barnet förmås att utföra de sexuella handlingarna på sig själv i sitt eget hem, i sin skolmiljö eller på andra vardagliga platser där ett barn har rätt att känna sig trygg. Den forskning som finns att tillgå visar att barn som utsätts för internetrelaterade övergrepp generellt blir djupt traumatiserade och att suicidrisken till följd av sådana övergrepp är mycket hög.

De förutsättningar som satts upp i nuvarande hovrättspraxis för att en sexuell handling ska bedömas som med hänsyn till kränkningens allvar jämförlig med samlag och därmed som våldtäkt mot barn är omständigheter som vid fysiska övergrepp ofta används för att bedöma en våldtäkt mot barn som grovt brott och alltså inte i första hand för att avgöra om gärningen ska rubriceras som våldtäkt mot barn eller sexuellt övergrepp mot barn.

I praktiken innebär allt detta att brott som begås digitalt i nuvarande hovrättspraxis bedöms lindrigare än om brotten hade skett i fysisk närvaro, trots att omfattande forskning och publicerad vetenskap med styrka talar för att sexualbrott mot barn som begås via internet ur bl.a. kränkningshänseende är lika allvarlig och till och med allvarligare än brott som begås genom att gärningspersonen deltar fysiskt.

Utifrån rådande forskning och publicerad vetenskap kan det inte råda någon tvekan om att de sexuella handlingar RS genomfört med Sekretess B i kränkningshänseende är att jämställa med samlag.

När det gäller gärningarnas rubriceringar i övrigt, påföljd och skadestånd instämmer jag i domstolarnas bedömningar.

Hovrättens domslut ska således fastställas.

### **Bevisuppgift**

Vittnesförhör med **MM** angående hennes kliniska erfarenheter av barn som utsatts för sexuella övergrepp via internet, för att bevisa gärningarnas allvar (ny bevisning).

Sakkunnigutlåtande och vittnesförhör med **LJ** angående hennes forskning om hur barn generellt sett upplever sexuella övergrepp via internet, för att bevisa att de sexuella handlingarna med hänsyn till kränkningens allvar är att jämställa med samlag. (Ny bevisning. Sakkunnigutlåtande kommer att inges senare.)

Vittnena är vidtalade. Kontaktuppgifter till dem inges separat.

## **Handläggning**

Målet bör avgöras efter huvudförhandling till vilken RS bör kallas att inställa sig personligen eller genom ombud.

Petra Lundh

My Hedström

### Kopia till

Utvecklingscentrum

Åklagarkammaren i Umeå (AM-156960-20)

Kammaråklagaren Magnus Öhrn

Kammaråklagaren Linnea Hedström